

ШЫН

**СЭКП Тыва обкомунун,
Тыва АССР-нин Дээди
Совединин болгаш
Министрлер Чөвүлелинин
органы**

ЧААНОМ

М. С. Горбачевтун Литва ССР-ге январь 11-13-те барып чораваның дугайында материалдарың чымылда ном кылдыр парламент. Чаа номун «Нинти айтырларыңны» дем-биле шиттирлер» деп адаар. Республиканың ажилчы агызынын, тараачыларынын, интеллигенциянын төлөөкчилери-биле Вильюска болгаш Шушайта ужуражымшыкларынын үезинде СЭКП ТК-ның Чыгыш секретары, ССРЭ-нин Дээди Совединин Даргазы М. С. Горбачевтун чугаалары, оске-да материалдарың номда киирген. (СЭТА).

Кыштаглаашкын — шыңгыы шылгалда

Биң-хемде «Кызыл тараачы» совхозтун Туран сүт-бараан ферманың саанчыларының болгаш малчыларының аразына эртен чылын чарлаттыңар чарыштың түшели үндүрген. Фермада эр саанчыларның бирги черин (чурукта) Александр Дамдычапович Иргит ээлээн.

Бо муракчы саанчы ажаап, чегерин, саан турары үезин изенден эртен чылда бир бакша онааштыр 2711 килограмм сүттү саап алган. Комсомолчу саанчы фермага шиктер саап ажаалды берген, хоочунарның арга-дуралгазын ажалдыга калбаа-биле ажаалды тургаш, муракчыларның одурууче кырганы ол.

Бо чыдан база бедик түнелдеринг болур дэки малдың ажаалдазын, чегерилгезин улам ажаалдыр сорулгазын ажаалдып турар.

Ондар ОХЕМЧИКТИН фотосу.

БЕРГЕЛЕРНИ АЖЫП ЭРТЕР

Анай-оол Хертек көдээге чурттап, мал аразына өскөн. Шеригден халажып келген, боудун үе-чөргөзи кыс Марина-биле өг-бүле тутуш, малчынын берген. Аныктарның шак ийик чуткунду дептин «Кара-Хөл» совхозтун директору Иван Писнякпен чаа-ла үнүп турган малчылар Анай-оолдун адеин Ажыка Чудумович биле Чысын Чамырыкованың кодон коюн хүлээткен. Черле алыс мал ажалды биле таныш болганда, оларга бергелер-даа шоолу тургаш, хураган доруктурар, дүк кыргырдаа планынын байтайгы чымында-ла күөсеткен.

Чайгы үезде хоюн Кастыг-Хөл тайгазына, күзүн Ан-Кара-Суг девискээринге олардаштып семиртп алган.

Чоокта чаа оларның кыштаанда аал-оранынга барып, акыл-ини-биле танышар аргалык болдум. Аажок чугаакыр, хүндүлээчел аныктар чорду.

Кыштың айы үнгүзе чедир бо черге кара, чымыл турду. Декабрь 2-де дээр-кулай хөвөргөн бүргө, баштай чымыл хатна үдөткен чык, оон хар чыды. Бергедеш чүве бо. Ынчал-даа ам канчаар, берге-де даш анаа одулар эвес, ажалды-ла тур бис. Малы-выстың денгилдеи шоолуң сулараван — деп, Анай-оол чугаалады.

— Малдың баксырар үеи чазын-на болбай. Кададын, сугтадын, чегерилгези кошпалык болбас. Анаа баш удур бодамчалык ажалдыр, серемчилер хөвө боор чүве — деп, Марина

чугаага улашты.

Ында утка-ла бар. Ажалды иңчалдыр билер боорга эки түнелдең болуру чугаажок. Аныктарның кодында ам хоюунуң кезин оодлапкан. Хураганары курга болгаш чымыл. Суг күдүр, чөм наап бээр онга-чалар, шажалар четчир. Малга бээр чөмүн нааган, канчаар чидиртиңи ык планан алганар.

Ийе, бо аныктарның акылы эки-дир. Ону көргөндү өөрдүм, чоргааран-дым. Анай-оолдун ала-неин оларда сакмачылап турар болду. Хүйнү көргөн, билер ижилерини аныктарду дауазы удуң.

— Одар-белчир дөлгөм-ла болза, хат хадаанда Асим-Дайгың кырланарының кылын харын чоогаларга болуп каантар.

Аңа арган хой дүжүп олуп болур чер бо. Ынчал-даа чымылдан кыдар Кара-Хөлүн көдээниң кыдыр ийлерге ичин дагалал алган, хоюн калдарың уругларыңка чагып олур-дур бис — деп, ий-гөлдиг дагымыкчы Ажыка Чудумович чугаалады.

Кара-Хөл девискээринде хар улгадып, соок дүңүп келген. Анай-оол биле Марина Хертектин, оларның дузалачылары кырганынын ол чорук улам күчүңдүр турар. Бергелерге үдүр шыдамчы туркуң. Чүге ийчан планың даалгаларың күөссөң болур. Өг-бүле көрөзү-биле ажалдып турар бо аныктарың сеткил-сагышы омак-сергек улус чорду.

Александр ХЕРТЕК. («Шынын» көрр.).

СЭКП ТК-НЫҢ ИДЕОЛОГИЯ КОМИССИЯЗЫНЫҢ ХУРАЛЫ

СЭКП ТК-ның идеология комиссиязы январь 26-да Москвага эртен ээлчег хуралын эде тургусту-нушкун үезинде В. И. Ленинниң теоретиктик салгалы өөрединиң идеялыгы ажалдыларың айтыртыларыңга турсааткан. Аңа идеология албан черлериниң удуругулары, нитилел хөгжүлдениң өртемдениниң, культураның, партияның ажалдычылары киришкен.

Комиссияның даргазы, СЭКП ТК-ның Политбюро кезигүүнү, партия ТК-ның секретары В. А. Медведев хуралды ажаалдып тура, ам үш ай эртерге В. И. Ленинниң төрттүңүлүгүндө бээр 120 чыл болур деп чугаалаан. Эртен чылдарда Ленинниң ийелериниң каас-шиник кылдыр, ыңчаардагы удуругуларың бажын ажаар мактап эртирпн турган. Ленинниң принциптерин өөдирп турар деп бээр-диңизинер чүгө бугаалар шынчыл боп турган. Оларны эдерерин дагыра-лап турган. Ынчалза-даа эдербей турган.

Бөгүн Ленинни салгачы өөрединиң чугулаал көргөн чорук юбилей-биле холбашпаан, а бистин нитилел хөгжүлдестиниң эрежок чугула хөгжөли, амдыралды бөгү талаарыңда ханы чарыкчаларың, нитилел медресиниң талазыда анаа эвес чорудушкунарыңны негедели болу берген. Ленинни салгачы өөрединиң бугурут чогаалдычы угаан бодаларын. Ленинни теоретик, политик болгаш ийик кылдыр билерин эде тургустуушкуну улам чиди-биле тургускан. Ам, канча совет нитилел бот-билешиниң болгаш бот-чаартылганы орунда кирген үеде Ленин дугайында шын эвес наанды-даа билешин бистин угаан-бодал амдыралдымыска турбас ужурул.

Оң соонда ук айтыр-гыңа чугаалапны өөрүңге СЭКП ТК-ның чында Марксизм-ленинизм институдунун директору Г. Л. Смирнов, СЭКП ТК-ның секретары, «Правда» солунунун кол редактору И. Т. Фролов, СЭКП ТК-ның чында Нитилел өртемдеринин академиязының директору И. И. Антонович, драматург М. Ф. Шагров, «Советская культура» солунунун кол редактору А. А. Беклер, ССРЭ-нин Эртемдер академиязының оралакчы президентин В. Н. Кураев, СЭКП ТК-ның чында Нитилел өртемдеринин академиязының ректору Р. Г. Яновский, СЭКП ТК-ның чында нитилел өртемдер институтунун ректору Ю. А. Красин, ССРЭ-нин Эртемдер академиязының президентин Г. И. Марчук, Москвада Партияның дээди школаның профессор Н. Н. Маслов, Куртелерадиоунун даргазы М. Ф. Ненашев, «Советская Россия» солунунун кол редактору В. В. Чижик, РСФСР-нин Министрлер Чөвүлелинин Даргазынын оралакчы В. Г. Захаров, СЭКП-нин Волгоград обкомунун бирги секретары В. А. Купцов, Курөөредилге комите-

тинин даргазы Г. А. Ягодин олар киришкен.

Чугаалапны көрүшкүнүнүң түнелинде В. А. Медведев үндүргөн В. И. Ленинниң идея-теоретиктик салгалы өөрединиң чөптү-биле үнелел көөрүнүң эрежок чугуламык, чыгыс аай ийиң сорулганы; Ленинниң докматактыг халыкшыкчылардан арга-дуралың болгаш оңу чаа философия-каторлардан камгалаарың; Ленинниң бистин нитилелниң социалисттик чыгыртының сорулгаларың шиттирээр-биле ханы холбаштырың, чогаалдык хөгжүлдериң оңа ийиз-иңгейиң улгадырлар. Бо айтырлар сөздү мурунда улам калбарып турар дискусияларның төвүнде турарлар деп, ТК-ның секретары демделээн.

Хуралдың материалдарың парлаалык үндүрүл.

Комиссияның 1989 чылда ажал-чорудулазынын түнелдерин чугаалапны көргөн, оң бо чыгыс ажалдык планың хүлээп алган. (СЭТА).

АРМЯН ССР-НИҢ КАК-ЗЫНДА

ЕРЕВАН, январь 26. (Арменпресс — СЭТА). Армян ССР-нин Күрүңнүң айык чок чорук комитетинин дүрген ап чорукна хөмчөгелеринин түнелинде дүүн республиканың найыс-салыгына оңа айылдыг кем-херек үүлдигчирик Н. Симоныниң тудуп хору-туртаал, ол 1946 чылда турттуңун, Ереванниң чурт-талгазын, Волгоград хоо-райга дүрген үезинде ол күш дүргөн турган, ажал-чөргөңү дээрдед — алаар кем-буруурут болукту ор-ганнастан.

Занавальде республика-сында байдалды чийгил-ленгени, а ол ышкыш кем-херек үүлдигчилери-биле калбак харылаазын Симо-ниң ажалдылашаан, Ере-ван хоорайга чедип келген болгаш хууда бажынарга чаштылып турган.

Занавальде политиктиг болгаш экономиктиг нарын байдалды ажалдыларын оралдашкан кем-буруурут кижилерге удур шиттир-лиг демисалды республика-ның кемистеринин чорудуп турарын Армян ССР-нин КАК даргазы генерал-майор В. Г. Баламюк нинти байдалды тайылбырла-вын демделээн. Дайымы боо-чөссети оорлап, ху-лап азы сэдип ал турар кем-буруурут бөлүктөрүн дугайында тодаргай маэ-лар бар. Кем-херек үүл-дигчилери калк боттарын «патриоттар» бис деп чарла-вышаан, чоңга удур дер-

ани үүлдигчилерин кылып турар ийик байдалдык кедерги айымыдын хандыр бодоп көрүп үе келген. Ол дугайын кижилер билпн турган.

Моон мурунда кем-бу-руурут кижилерин хунаал алган боо-чөссөн дедир эгдин алдырдың чоруду-лавы республикада ботта-нын эгеленин генерал дем-делээн. Ынчалзажок дүү-рег хөвирин боолары мол-дузуда дучаан турар, а дай-ымы боолар кем-буруу-рут кижилерин колдуна хө-вээр артылашап турары комундачыг. Оңу ийиз-иңгейге албай барып болбас.

Азербайджан болгаш Армян ССР-лерде байдал

Соолгу ийи дүңе Баку хоорайга байдал чүгээр болган. Ында нинти байдалды эрге-чагырга орган-нары холга ал турар. Байдалды экижиринин дем-дестери хоорайда бар алган шериг комментаның генерал-лейтенант В. Дубиняниниң дайындамдык даяжы эртен дүңе хоорайга дыңдалган.

Чазык бажының бээр-дында шөгө турган бронетехниканы өскөдөр алган. Ынчалзажок дайымы ма-шиналар далай өртөөлүн болгаш административ база чамдык күрүнө албан чер-леринин бажынарның ча-нында ам-даа турбушаан.

Аш-чөм продуктулары ам-даа чедипшөй турар. Сүт магистинде оочур-лук узуң. Ынчалзажок ки-жилерин эң-е узуң оочуру «Союзпечать» черинин соолгу хүнерде база катал ажалтыганы киноснеринин чында. Оңу дүң кырды «Ванисий» рабочий», азербайджан дылда — «Сө-хор» («Эртен») солунуна-рын чаа номерлерин иңда сэдип турар.

Чуртталгаларың аразын өкөзөңжөмөгүн өскөдөр дөң оңуң-чөңгөлерге ажалды дугайында хамаа-тылар чугаалап турар алар-ган.

Аш-чөм болгаш булчу-ка-далган аймаан сэдидар магистинер ажалтыгын турар. Хой-иниң чөмөңиле бугурут-лелеринин бажың турган бажынын экинине турган «Багдыды» («Халак») деп чардалдырың дүргөн. Транспорт аймааның чам-дымы ажалдып турар. Кудумчуларга болгаш хурал-дыга чугааның улгаымы-кымы ам өскерип, Баку-нун агымы агы националдыг

чуртталгаларың аразын өкөзөңжөмөгүн өскөдөр дөң оңуң-чөңгөлерге ажалды дугайында хамаа-тылар чугаалап турар алар-ган.

Аш-чөм продуктулары ам-даа чедипшөй турар. Сүт магистинде оочур-лук узуң. Ынчалзажок ки-жилерин эң-е узуң оочуру «Союзпечать» черинин соолгу хүнерде база катал ажалтыганы киноснеринин чында. Оңу дүң кырды «Ванисий» рабочий», азербайджан дылда — «Сө-хор» («Эртен») солунуна-рын чаа номерлерин иңда сэдип турар.

Чуртталгаларың аразын өкөзөңжөмөгүн өскөдөр дөң оңуң-чөңгөлерге ажалды дугайында хамаа-тылар чугаалап турар алар-ган.

Магистинер ажалтыгын турар. Хой-иниң чөмөңиле бугурут-лелеринин бажың турган бажынын экинине турган «Багдыды» («Халак») деп чардалдырың дүргөн. Транспорт аймааның чам-дымы ажалдып турар. Кудумчуларга болгаш хурал-дыга чугааның улгаымы-кымы ам өскерип, Баку-нун агымы агы националдыг

чуртталгаларың аразын өкөзөңжөмөгүн өскөдөр дөң оңуң-чөңгөлерге ажалды дугайында хамаа-тылар чугаалап турар алар-ган.

Магистинер ажалтыгын турар. Хой-иниң чөмөңиле бугурут-лелеринин бажың турган бажынын экинине турган «Багдыды» («Халак») деп чардалдырың дүргөн. Транспорт аймааның чам-дымы ажалдып турар. Кудумчуларга болгаш хурал-дыга чугааның улгаымы-кымы ам өскерип, Баку-нун агымы агы националдыг

Магистинер ажалтыгын турар. Хой-иниң чөмөңиле бугурут-лелеринин бажың турган бажынын экинине турган «Багдыды» («Халак») деп чардалдырың дүргөн. Транспорт аймааның чам-дымы ажалдып турар. Кудумчуларга болгаш хурал-дыга чугааның улгаымы-кымы ам өскерип, Баку-нун агымы агы националдыг

ҮҮРМЕК ЧҮҮЛДЕР ТУРБАС

«Барлык» совхозтун Хөң-делек кооперативинин 4070 хою Алаш биле Хемчик аразында дагыларың хүнээр төлөзүндө ховуларда 11 кодакы турар. Ол девискээр-де хар чүгө, соок шоолуң эвес, одарлар дөлгөт. Чайгы эки семиртп алган хойунуң денгилдеи улуг-ла сулараван. Калжааларда тургузу азыраан мал эвээр. Дус бар, а чыгыс сугу коданарга Ак-Довуртан экипн турар.

аңаа ужуражы бердим. Эр, хөвөргөн улудуң бер диктерин, ышкы бөрттерин, арышылдарың, чунар, хөп чуур саваңарың, индий шайны база складта бар-ла аш-чөм аймаан негеп турган, малчы-нарга чедиргениң сэдидың чугаалады. Ол ыңчаар калдарыңга өг шыбар 575 метр брезентини база үлеш-тирген болду. Эки-дир. Чер-ле ол каыда малчынар са-гыш салышкынынга өөрүр.

Хоочун почтачы Хемчик-оол Монгуш малчыларның ча-гытаның соолуң сөздүлдерин доктаамал экипн турар. Хой-жуларың ээлчегин чы-мылгына районун культура кидизиниң чындама Малжа-ла аттыг агитбригаданың бот-тыныгың артистери кон-церти баралганган. Коопе-ративте, совхозта-даа зоовет-специалистер аалдарга уруг-лук барып турар. Ол хун мал-чы аалдарга чорашап, сов-хозтун парток секретары Кертин Монгуш, Хөңделек көдээ Совединиң күүсүмү-нүн даргазы Сержи Долзан-

га база ужураштым. Олар-ның анаа чораның малчы-нарга улуг дузалык болуру чугаажок. Шынал-ла харын, мал төрүп турда, калдарың-ларга барып, оларга чүү хө-ноун кыдыр дашың чымыл-га, чуртталгыга таарымчы-лык чүдүдериң тургузар хө-рек. Тыва АССР-нин Ми-нистрлер Чөвүлели биле профбөлүмүлери эртен чылдың декабрь 22-де док-та хулээп алган, малчы-нарын социал айтырыңче эң улуг күчүңгөңиң салы-птың ийген. Ол талазы-биле Хөңделекте чүңү кылганга! Электри чырымы кыштаглар-да киргени эки-дир, дорт күдүктү база ажалдаган. Ынчалза-даа мында шиттир-лээр айтыртыр хой. Тос төстүң соонда бөзүн өг-дөр-дө олдулар малчынар чыгыс-ла борбак чунар-ба-гыштын бөзүн септ бербөөң. Шагда-ла туткан беш бажы-нын үкүн септаң. Анаа үрүмек материалдар-ла бол-за доран ажалтып ал бол-лур. Агы-агы коданардан

Кооперативте төрүр ужу-рут 1400 хойун чарык ке-зин оодлапкан. Болат Союн, Бурбужал Бала, Олег Мон-гуш оларның коданарында амдызында эң хой хураган негешкен. Оларны ой-шаанда демделеп, үчөкпа ап турар.

Хөңделекте төрүр ужу-рут 1400 хойун чарык ке-зин оодлапкан. Болат Союн, Бурбужал Бала, Олег Мон-гуш оларның коданарында амдызында эң хой хураган негешкен. Оларны ой-шаанда демделеп, үчөкпа ап турар.

447 хураганың бөлүп алган, калдарың турар Кара-оол биле Шыккыла Монгуштарның кыштааның чындама кудук-та электри дерин үрелгенде бээр 15 хонун ашкан турда, Оңу кылдыр дашың кым-даа сагыш салбаан.

Мал чөмүн Барлык шө-лүдөн хире-шаа-биле сооп-туп экипн турар. Чоокта чаа дөрт кодакпа чедитиргениң ийиңиң шынары багай, оңуң чинген малдың ийин-шөйүңдү-зү араан. Оңу кол зоотех-ник Эрапа Доржу биле Бри-галдыр Шөвөр-оол Күңүгет-даа эсербөөң. Ол сөңгөңиң артын фермаже сооптур, бө-рү-нунга ышарың сөңгөн бө-рү-нү хойжуларың негезин чөптүң.

Экинни эки дээр. Районун хөңделектерин нитилелинин ында бажылаан автома-гистиниң чөлачымы Борис Ооржак чыштап бурзуң док-таамал эрип, чугула хөң-делекте барааның малчы-нарга чедирпн турар. Ортаа-Ховуга аалдарга чорашап,

Коткова Людмила Александровна, «Кыа-Хем» хоумур-даш разрезиниң хамааты нагма-дал штайнын начальниги. Комиссияның секретары Оюн Вероника Син-Соловва, республиканың стоматология поликлиниказының энци-стоматологу.

Шалга № 3 участок соңгулда комиссиясы Төү — № 11 школа, телефон 3 46-08

Комиссияның даргазы Давид Геннадий Юрьевич, Тыва АССР-ниң шериг ком-миссарында шериг ал-банчы.

Комиссияның секретары Соронина Людмила Варфоломеевна, Кызылдың шко-ла-интернаттыла логопед.

Комиссияның даргазы Давид Геннадий Юрьевич, Тыва АССР-ниң шериг ком-миссарында шериг ал-банчы.

Комиссияның секретары Сухогова Лариса Михайловна, Улетур тудат бажы-зының Тыва эртеленин удуң режиссуру.

Комиссияның секретары Гербунова Галина Ефимовна, бот-оруга-чарыкчалык Тыва ветеронуң толоон-лестиста бөорүүнүң кадр кыл-дыгың ийиңгер.

Комиссияның даргазы Максимова Евдокия Дмитриевна, Кызылдың баш-кы училищениң бажымы.

Комиссияның секретары Квинта Лариса Васильевна гидрметеорология талазы-биле Тыва республика то-вү-нүн элтермежанниги.

Чон № 5 участок соңгулда комиссиясы Төү — чоон хоорайга-ган

Комиссияның даргазы Гончаров Николай Иванович

Комиссияның секретары Коудал Мария Илусович, ном сэдидыңың товарведи.

Пупуш № 7 участка соңгулда комиссиясы Төү — ДСУ-1, телефон 2-34-19

Комиссияның даргазы Веранова Анастасия Ивановна, № 1 орук-тудур эртелениң начальнигиниң оралакчымы.

Комиссияның секретары Гербунова Галина Ефимовна, бот-оруга-чарыкчалык Тыва ветеронуң толоон-лестиста бөорүүнүң кадр кыл-дыгың ийиңгер.

Комиссияның секретары Гербунова Галина Ефимовна, бот-оруга-чарыкчалык Тыва ветеронуң толоон-лестиста бөорүүнүң кадр кыл-дыгың ийиңгер.

Комиссияның секретары Гербунова Галина Ефимовна, бот-оруга-чарыкчалык Тыва ветеронуң толоон-лестиста бөорүүнүң кадр кыл-дыгың ийиңгер.

Комиссияның секретары Гербунова Галина Ефимовна, бот-оруга-чарыкчалык Тыва ветеронуң толоон-лестиста бөорүүнүң кадр кыл-дыгың ийиңгер.

Комиссияның секретары Гербунова Галина Ефимовна, бот-оруга-чарыкчалык Тыва ветеронуң толоон-лестиста бөорүүнүң кадр кыл-дыгың ийиңгер.

Р-Б-Т № 3 участок соңгулда комиссиясы Төү — № 4 школа, телефон 2 10-89 (Төгүтүзү 2 ги армыда).

Комиссияның секретары Гербунова Галина Ефимовна, бот-оруга-чарыкчалык Тыва ветеронуң толоон-лестиста бөорүүнүң кадр кыл-дыгың ийиңгер.

Комиссияның секретары Гербунова Галина Ефимовна, бот-оруга-чарыкчалык Тыва ветеронуң толоон-лестиста бөорүүнүң кадр кыл-дыгың ийиңгер.

Комиссияның секретары Гербунова Галина Ефимовна, бот-оруга-чарыкчалык Тыва ветеронуң толоон-лестиста бөорүүнүң кадр кыл-дыгың ийиңгер.

